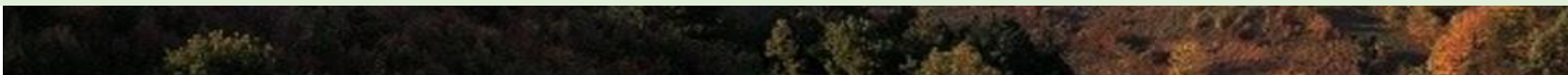

Prilagodba klimatskim promjenama u turizmu Zagrebačke županije

Turistička zajednica Zagrebačke županije

Zagrebačka županija

- U sastavu Zagrebačke županije nalazi se **9 gradova i 25 općina**
- Ukupna površina: 3.061,69 km²
- Prema Popisu stanovništva iz 2021. godine ima **299.985 stanovnika**
- Pokrov zemljišta (podaci iz Plana razvoja Zagrebačke županije za period 2021.-2027.):
 - čovjekom utjecajna površina 15.649,1 ha
 - poljoprivredno zemljište 164.046,1 ha
 - šumsko zemljište 123.182,8 ha
 - vodene površine 3.285,4 ha
 - zaključno: najveći udio imaju **poljoprivredne površine (54%) te šumska zemljišta (40%)**

Klimatska obilježja Zagrebačke županije

- **Klima je na području Zagrebačke županije umjereno kontinentalna, odnosno umjereno topla i vlažna klima**
- **Prosječna godišnja temperatura kreće se oko 13 °C**
 - Najtopliji su mjeseci srpanj i kolovoz s prosječnom temperaturom od 22 °C, a najhladniji siječanj s temperaturom od -1 °C
 - U periodu od početka svibnja do kraja rujna temperatura rijetko pada ispod 15 °C, dok je u prosjeku niža od 5 °C tijekom prosinca, siječnja i veljače
 - Nešto oštija klima je u višim gorskim predjelima, pa tako na vršnim dijelovima Medvednice prosječna ljetna temperatura ne prelazi 22 °C, dok zimska temperatura u veljači u prosjeku iznosi -3 °C
- **Prosječna godišnja količina padalina iznosi između 800 i 1.000 mm**
 - Oborine su uglavnom ravnomjerno raspoređene tijekom godine, iako ih najviše ima u lipnju i studenom, kada njihova količina zna prijeći 100 mm
 - Manje od 50 mm oborina najčešće se zna zadesiti tijekom veljače, ožujka i rujna
 - Gorski krajevi imaju i nešto veću količinu padalina, posebice u kasnu jesen, kada ona u najkišovitijem mjesecu studenom zna iznositi i preko 200 mm

**Klimatske promjene sve su veća prijetnja u
21. stoljeću i izazov za cijelo čovječanstvo**

Klimatske promjene sve više postaju izazov s kojim se suočava turistička industrija diljem svijeta

- Jedan od ključnih utjecaja klimatskih promjena je povećanje ekstremnih vremenskih događaja poput uragana, poplava i suša
 - Ovi događaji mogu izravno oštetiti infrastrukturu, prirodne ljepote i kulturno naslijeđe
 - Povećanje temperature također može promijeniti sezonske obrasce turizma - primjerice, skijaška odredišta suočavaju se s kraćim zimskim sezonama zbog nedostatka snijega
 - Promjene u okolišu mogu imati dugoročne posljedice na biološku raznolikost i ekosustave, što može utjecati na privlačnost odredišta za turiste koji traže iskustva u divljini i ekološki osviještene aktivnosti
- Turistička industrija suočava se s izazovom prilagođavanja klimatskim promjenama kako bi smanjila njihov negativni utjecaj, a što uključuje investiranje u održivu infrastrukturu koja je otpornija na ekstremne vremenske uvjete, promicanje održivih putovanja i turizma te edukaciju putnika o važnosti očuvanja okoliša

Klimatske promjene ne samo da utječu na turističku industriju, već i potiču potrebu za održivim pristupom turizmu kako bi se zaštitili prirodni resursi i destinacije za buduće generacije

Kako postići otpornost turizma na klimatske promjene?

- Otpornost turizma moguće je povećati kroz:
 - **Prilagodbu utjecajima klimatskih promjena** (promjena obrazaca putovanja, usluga, potražnje za vodom, zaštita infrastrukture i baštine, itd.)
 - **Odluke temeljene na podacima**, uključujući strateško predviđanje i globalne trendove
 - Osiguranje da alati unutar kriznog okvira uzimaju u obzir **potrebe turizma** u slučaju ozbiljnih poremećaja
 - **Ublažavanje sezonalnosti**, ovisnosti o turizmu i njegovih utjecaja na zajednice i ekosustave
 - **Povećani fokus na održive oblike turizma** koji ne utječu negativno na okoliš, klimu i vodne sustave
 - Promicanje **usavršavanja i edukacije** ključnih turističkih dionika te poticanje **višerazinske i višedioničke suradnje** u upravljanju turizmom

Što se radi u Zagrebačkoj županiji po pitanju klimatskih promjena?

- Zagrebačka županija svojim aktivnostima nastoji prevenirati i prilagoditi se klimatskim promjenama, a zahvalan geografski položaj u tome može pomoći
- Na razini Zagrebačke županije izrađen je **Program zaštite okoliša Zagrebačke županije za razdoblje 2022.-2025.**
 - Kako za Zagrebačku županiju ne postoje mjerenja emisija stakleničkih plinova, za provizornu procjenu trendova prate se podaci o trendu emisija iz **Registra onečišćavanja okoliša**
- Turistička zajednica Zagrebačke županije (TZZŽ) potiče destinacijske dionike i poduzeća mjeriti, pratiti i minimizirati emisije stakleničkih plinova iz svih aspekata svog poslovanja (uključujući one od dobavljača i pružatelja usluga) i izvještavati o njima, kroz provedbu edukacija, treninga, terenskog rada i EU projekata, kao što je primjerice **projekt Obzor Europa „Okvir za definiranje puteva ublažavanja klimatskih promjena temeljeno na razumijevanju i integriranoj procjeni klimatskih utjecaja, strategija prilagodbe i društvene transformacije – KNOWING”** u sklopu kojeg su se organizirali edukacijski treninzi

Ulaganja u obnovljive izvore energije

- Bez obzira na to što se na njezinu teritoriju nalazi **jako malo „prljavih“ industrija**, Zagrebačka županija planira velika ulaganja u stvaranje preduvjeta za potpunu dekarbonizaciju javnog i privatnog sektora kroz ulaganja u obnovljive izvore energije
- U Planu razvoja Zagrebačke županije za period 2021.-2027. predviđena je **provedba mjere korištenja obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti, kao i mjere prilagodbe na učinke klimatskih promjena**
- Zagrebačka županija ima značajan potencijal za razvoj obnovljivih izvora energije (OIE), posebno u područjima solarne energije, biomase i geotermalne energije:
 - **Solarne elektrane**
 - **Biomasa i bioplin**
 - **Geotermalna energija**

Green Destinations certifikat

- Zagrebačka županija najveća je hrvatska županija s Green Destinations certifikatom
- Green Destinations ističe **izvrsnost** u upravljanju održivom destinacijom te ocjenjuje različite aspekte održivog upravljanja, uključujući zaštitu prirode i baštine, upravljanje otpadom, energetske učinkovitost i **borbu protiv klimatskih promjena**

Strateški okvir Europske unije – prilagodba klimatskim promjenama

- **Strategija EU-a za prilagodbu klimatskim promjenama**, s četiri glavna cilja:
 1. **Učiniti prilagodbu pametnijom** - predlažu se mjere kojima se pomiču granice znanja o prilagodbi kako bi se moglo prikupiti više kvalitetnijih podataka o rizicima povezanim s klimatskim promjenama
 2. **Učiniti prilagodbu bržom** - predlažu se rješenja kako bi se smanjio rizik povezan s klimom, povećala zaštita klime i očuvala dostupnost slatke vode
 3. **Učiniti prilagodbu sustavnijom** - na svim razinama upravljana s tri međusektorska prioriteta: uključivanje prilagodbe u makrofiskalnu politiku, prirodna rješenja za prilagodbu, mjere prilagodbe na lokalnoj razini
 4. **Jačanje međunarodnog djelovanja** u potpori otpornosti na klimatske promjene, osiguravanjem resursa, povećanjem učinkovitosti, povećanjem međunarodnih financijskih sredstava te snažnim globalnim angažmanom i razmjenom u području prilagodbe

Zelena tranzicija - Zeleni plan

- **Cilj zelene tranzicije** je postići održivost i boriti se protiv klimatskih promjena i degradacije okoliša
- Turistički sektor ima će koristiti ne samo od čisteg i zdravijeg okoliša, već je i važan dionik koji će pridonijeti zajedničkim ciljevima klimatski neutralne Europe
- Europskim zelenim planom promiču se novi modeli rasta i utvrđuju klimatski neutralni ciljevi do 2050. godine
 - Paketom „spremni za 55“ (Fit for 55 package), ambicije Zelenog plana prenose se u zakonodavstvo revizijom i dodavanjem novih inicijativa u području zakonodavstva iz područja klime, energetike i prometa
- **Zelena tranzicija turističkog sektora** nije moguća bez mikro, malih i srednjih poduzeća (MSP) koja čine okosnicu turističke ponude i ključna su u lancu transformacije turizma prema održivosti
 - MSP-ovi se suočavaju s preprekama u provedbi ekoloških praksi zbog ograničenih resursa, znanja, kompetencija i složenosti usklađivanja poslovanja s zelenim inicijativama
 - EU je stavila na raspolaganje financijska sredstva kroz razne fondove kao što je **Fond za pravednu tranziciju** i pokrenula poticanje MSP-ova na usvajanje zelenih praksi primjenom oznaka za okoliš EU-a za turistički smještaj i sustav upravljanja okolišem te neovisno ocjenjivanje EU-a (engl. *Eco-Management and Audit Scheme* - EMAS)
 - **Znak za okoliš** EU-a pomaže potrošačima, trgovcima te poduzećima u donošenju održivih odluka na temelju dokaza
- Zeleni plan i Agenda za održivi turizam nalažu **smanjenje ekološkog otiska putovanja, prilagodbu klimatskim promjenama te očuvanje prirodne i kulturne baštine**

One Planet programi

- **One Planet Sustainable Tourism program** jedan je od šest programa One Planet mreže, koji ima za cilj ubrzati održivu potrošnju i proizvodnju u turizmu kako bi se odgovorilo na izazove klimatskih promjena, zagađenja i gubitka bioraznolikosti
 - **Podržava integraciju načela i praksi kružnog gospodarstva** kao put za odvajanje turističkih aktivnosti od degradacije okoliša i izgradnju otpornosti
- Provedba aktivnosti u okviru mreže One Planet trenutačno je vođena **Globalnom strategijom održive potrošnje i proizvodnje 2023.-2030.**, koja identificira upravo **turizam kao sektor s velikim negativnim utjecajem** i poziva na njegovu transformaciju prema klimatski neutralnim aktivnostima koje podržavaju prirodu i ne zagađuju okoliš
 - Četiri su stupa navedene strategije:
 1. dodatno pozicioniranje održive potrošnje i proizvodnje
 2. omogućiti transformativne promjene kroz partnerstva s više dionika
 3. osnažiti zemlje i dionike za uključivanje i provedbu održive potrošnje i proizvodnje
 4. poticanje globalnog pokreta i obveza za djelovanje

Tranzicijski put za turizam

- **Tranzicijski put za turizam** predlaže područja u kojima bi dionici, često u suradnji, trebali poduzeti mjere za ubrzavanje dvostruke (zelene i digitalne) tranzicije i promicanje veće otpornosti u turističkom ekosustavu
 - Temelji se na pristupu sastavnih elemenata, pri čemu svaki element pokriva ključni aspekt dvostruke tranzicije i željenog pomaka prema većoj otpornosti
 - **Sedam je sastavnih elemenata:**
 1. održiva konkurentnost
 2. propisi i javno upravljanje
 3. istraživanje i inovacije, tehnike i tehnološka rješenja
 4. infrastruktura
 5. vještine
 6. socijalna dimenzija
 7. ulaganja i financiranje

U okviru tranzicijskih puteva svaki od tih elemenata trebalo bi razmotriti iz perspektive: zelene tranzicije (okolišna održivost i klimatska neutralnost), digitalne tranzicije te pomaka prema većoj otpornosti

Strateški okvir u Republici Hrvatskoj

- **Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine**
krovna je strategija prema kojoj je Hrvatska u 2030. godini konkurentna, inovativna i sigurna zemlja prepoznatljivog identiteta i kulture, zemlja očuvanih resursa, kvalitetnih životnih uvjeta i jednakih prilika za sve
 - Razvojni smjer 1. Održivo gospodarstvo i društvo
 - Strateški cilj 1. Konkurentno i inovativno gospodarstvo
 - Prioritetno područje javne politike Razvoj održivog, inovativnog i otpornog turizma
- **Strategija prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu**
- **Strategija energetskeg razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu**
- **Strategija niskougliječnog razvoja Republike Hrvatske do 2030. s pogledom na 2050. godinu**

Razvoj održivog turizma

- **Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine**

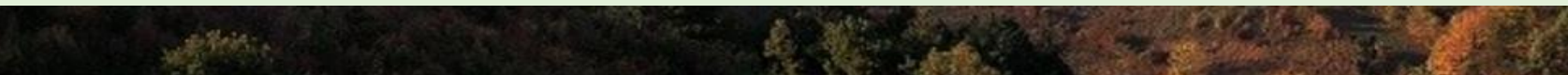
- Akt strateškog planiranja koji služi za oblikovanje i provedbu razvojnih turističkih politika te je usklađen s nacionalnim i europskim politikama vezanim za turizam i opći gospodarski i društveni razvoj.
- Strateški ciljevi:
 1. cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam
 2. turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu
 3. konkurentan i inovativan turizam
 4. otporan turizam

- **Nacionalni plan razvoja održivog turizma do 2027. godine**

1. Razvoj vremenski i prostorno ravnomjernije raspoređenog turističkog prometa
2. Repozicioniranje Hrvatske kao cjelogodišnje autentične destinacije održivog turizma
3. Smanjenje negativnog utjecaja turizma na sastavnice okoliša, prirodu i prostor
4. Smanjenje negativnog međudnosa turizma i klime
5. Jačanje ljudskih potencijala u turizmu
6. Unaprjeđenje strukture i kvalitete smještajnih kapaciteta
7. Osiguranje poticajnog poslovnog okruženja
8. Razvoj inovacija i digitalne transformacije turizma
9. Uspostavljanje učinkovitog okvira za upravljanje razvojem održivog turizma
10. Odgovoriti na trendove u razvoju turističkih destinacija

Plan upravljanja destinacijom za područje Zagrebačke županije do 2028. godine

- Cilj 2.: **Jačanje upravljanja održivim turizmom**
- Mjere:
 - C2.1 Učinkovito upravljanje održivim turizmom u Zagrebačkoj županiji
 - C2.2 Strateško planiranje s ciljem jačanja upravljanja i otpornosti turizma
 - C2.3 Suradnja s dionicima, edukacija i informiranje o razvoju važnosti održivog turizma
 - C2.4 Uspostavljanje sustava prikupljanja podataka i pokazatelja u svrhu integriranog upravljanja kvalitetom

Održivost turizma je važna!

- **Zaštita okoliša**
 - Turizam često ima negativan utjecaj na okoliš – zagađenje, prekomjerno iskorištavanje resursa, uništavanje staništa i bioraznolikosti
 - Održivi turizam **potiče korištenje obnovljivih izvora energije, minimizira otpad i plastiku, štiti prirodna područja i parkove**
- **Očuvanje kulturne baštine**
 - Masovni turizam može dovesti do komercijalizacije ili degradacije kulturne baštine, lokalne kulture i običaja
 - Održivi turizam **poštuje lokalne običaje, jezik i tradiciju, uključuje lokalno stanovništvo u ponudu kulturnih sadržaja, pomaže u očuvanju povijesnih lokaliteta**
- **Ekonomska održivost i korist za lokalne zajednice**
 - U mnogim destinacijama, turizam ne koristi lokalnoj zajednici jer prihodi odlaze velikim međunarodnim lancima
 - Održivi turizam **potiče lokalno zapošljavanje i poduzetništvo, koristi lokalne proizvode i usluge, osigurava pravedniju raspodjelu prihoda**
- **Kvaliteta iskustva za turiste**
 - Masovni turizam često vodi do prenapučenosti i smanjenja kvalitete doživljaja
 - Održivi turizam **pruža autentična, lokalna i personalizirana iskustva, smanjuje gužve i stres, promovira odgovorno ponašanje turista**
- **Doprinos klimatskoj otpornosti**
 - Turizam je odgovoran za značajne štetne emisije CO₂ (posebno zračni promet)
 - Održivi turizam **promiče načine putovanja i boravka s manjim ugljičnim otiskom, potiče "slow tourism" i ekoturizam, prilagođava se klimatskim promjenama i štiti resurse**

Klimatske promjene izravno utječu na kvalitetu, sigurnost i održivost turizma

- **Porast temperatura i toplinski valovi**

- Negativan utjecaj na ljetni turizam – previsoke temperature smanjuju atraktivnost destinacija
- Povećani zdravstveni rizici za turiste
- Povećani troškovi hlađenja i održavanja infrastrukture

- **Ekstremni vremenski događaji**

- Sve češće se javljaju oluje, poplave, požari, suše koje: uništavaju turističku infrastrukturu, prekidaju promet i pristup destinacijama, smanjuju sigurnost turista

- **Ekološke promjene i gubitak bioraznolikosti**

- **Problemi s vodom i energijom**

- **Promjena turističkih tokova i sezonalnosti**

- **Ugrožene prirodne atrakcije**

- **Rizik od smanjenog zadovoljstva i povratka turista**

- **Utjecaj klimatskih politika i regulacija**

- Turisti sve više biraju "zelenije" opcije – raste interes za održivi turizam
- Zračni promet pod pritiskom da smanji emisije CO₂

Prilagodbi klimatskim promjenama u turizmu Zagrebačke županije doprinose SVI DIONICI

Lokalne turističke zajednice, turistička poduzeća, lokalno stanovništvo, turisti,...

Lokalne turističke zajednice (LTZ) imaju ključnu ulogu u razvoju održivog turizma jer su najbolje poznaju lokalne potrebe, resurse i izazove, te povezuju sve dionike: turiste, poduzeća, lokalnu vlast i zajednicu

Lokalne turističke zajednice mogu biti katalizatori promjena – ako aktivno rade na planiranju, edukaciji, promociji i povezivanju svih aktera oko zajedničkog cilja: turizma koji poštuje prirodu, ljude i budućnost

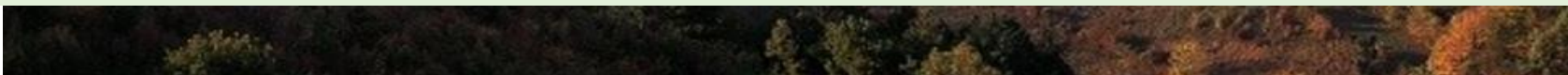

Kako mogu **LTZ** doprinijeti?

- **Strateško planiranje održivog razvoja**
 - Uključiti održivost u lokalne turističke strategije i akcijske planove
 - Postaviti ciljeve za upravljanje posjetiteljima, zaštitu okoliša i smanjenje sezonalnosti
- **Edukacija i informiranje turista**
 - Pripremiti informativne materijale o odgovornom ponašanju i postaviti eko-savjete na web stranici, u centrima za posjetitelje i smještaju
 - Promicati pristup „ne ostavi trag u prirodi”
- **Promicanje održivih praksi među poduzetnicima**
 - Organizirati edukacije i radionice o održivom poslovanju, energetske učinkovitosti, otpadu i klimatskim prilagodbama
 - Poticati korištenje eko-certifikata i “zelenih” oznaka
- **Razvoj zelene i lokalne turističke ponude**
 - Poticati razvoj biciklističkih i pješačkih ruta, eko-tura, agroturizma, interpretacijskih staza, kulturno-baštinskih programa koji uključuju lokalno stanovništvo
 - Diversificirati ponudu izvan glavne sezone i središta (ruralna područja, kontinentalni turizam)
- **Zaštita prirodnih i kulturnih resursa**
 - Uključiti se u projekte zaštite okoliša te aktivno upravljati posjetima na osjetljivim lokacijama
 - Suradnja s parkovima prirode, udrugama i znanstvenim institucijama
- **Uključivanje lokalne zajednice**
 - Poticati zapošljavanje i poduzetništvo lokalnog stanovništva
 - Organizirati sastanke i konzultacije s građanima o razvoju turizma te podržavati lokalne inicijative, udruge i kulturne manifestacije
- **Komunikacija i promocija održivosti**
 - Promicati destinaciju kao “zeleni” i odgovoran izbor
 - Istaknuti održive poduzetnike i ture na službenim kanalima
- **Korištenje EU fondova i partnerstava**
 - Aktivno se uključivati u EU projekte te se umrežavati s drugim destinacijama i partnerima
 - Koristiti fondove za financiranje edukacija, infrastrukture, analize i digitalizaciju
- **Mjerenje i evaluacija**
 - Prikupljati i analizirati podatke o broju turista, utjecaju na okoliš, zadovoljstvu lokalnog stanovništva
 - Prilagođavati strategije prema rezultatima
- **Postavljanje LTZ kao lidera održivosti**
 - Biti primjer lokalnoj zajednici: organizirati “zelene” događaje, koristiti obnovljive izvore, smanjiti vlastiti CO₂ otisak
 - Usmjeravati turizam prema kvaliteti, ne kvantiteti

Iskustva iz najboljih praksi djelovanja LTZ

- **Uključivanje različitih dionika** (lokalne zajednice, turističkih poduzeća, kreatora i nositelja politika, stručnjaka) je ključno
- Primjeri pokazuju da **suradnja s istraživačkim institucijama** donosi bolje analize rizika i konkretne preporuke
- Prilagodba se često događa kroz **planiranje** (strateški dokumenti, radionice, istraživanja), ne samo kroz infrastrukturne mjere
- Važno je razraditi mjere prilagodbe koje su **lokalno relevantne**, jer se klimatski utjecaji razlikuju — primorski, planinski, kontinentalni dijelovi imaju različite rizike i izazove
- **Edukacija i podizanje svijesti** među svim dionicima, pa i turistima, je neophodna
- **Postavljanje institucionalnih struktura** (npr. koordinacijskih tijela, zajedničkih timova za turizam i okoliš) pomaže da mjere budu dosljedne i praćene

Poduzeća u turizmu imaju ključnu ulogu u borbi protiv klimatskih promjena i razvoju održivog turizma

- **Smanjenje emisija i energetska učinkovitost**
 - Uvođenje obnovljivih izvora energije (solarni paneli, dizalice topline)
 - Energetski učinkovita rasvjeta (LED), izolacija, pametni sustavi grijanja/hlađenja
 - Korištenje klimatski neutralnog prijevoza (bicikli, električna vozila za transfere)
- **Održivo upravljanje vodom**
 - Korištenje reciklirane vode (npr. za zalijevanje), ugradnja štednih tuševa, slavina, WC-a
 - Informiranje gostiju o odgovornoj potrošnji vode
 - Izbjegavanje nepotrebne zamjene ručnika/posteljine svaki dan
- **Smanjenje otpada i plastike**
 - Eliminacija plastičnih boca, slamki i ambalaže te kompostiranje biootpada i reciklaža materijala
 - Ponuditi refill-stanice za vodu uz suradnju s dobavljačima koji koriste održivu ambalažu
- **Održiva prehrana**
 - Nabava lokalno uzgojene hrane i pića uz uvođenje biljnih i niskougličinih menija
 - Smanjenje bacanja hrane (npr. buffet po narudžbi, donacije viška hrane)
 - Isticanje tradicijskih i sezonskih jela
- **Sadnja lokalnih i otpornih biljki**
- **Diversifikacija ponude izvan vremenski osjetljivih aktivnosti**
- **Suradnja s lokalnom zajednicom**
 - Zapošljavanje lokalnog stanovništva
 - Kupovina od lokalnih proizvođača, obrtnika, OPG-ova
 - Uključivanje zajednice u kulturne i edukativne programe
- **Edukacija i uključivanje gostiju**
 - Informirati goste o ekološkim praksama
 - Nuditi eko-ture i odgovorne aktivnosti
 - Potaknuti goste da smanje vlastiti utjecaj (npr. smanjenje korištenja klima uređaja)
- **Zeleni certifikati i standardi**
- **Kružno gospodarstvo**
 - Korištenje namještaja i opreme od recikliranih materijala
 - Popravak i ponovna upotreba umjesto bacanja
 - Dizajn objekata za dugoročnu održivost, ne samo estetiku
- **Mjerenje i izvještavanje**
 - Pratiti potrošnju resursa i emisije stakleničkih plinova
 - Postaviti ciljeve za smanjenje ugljičnog otiska
 - Redovno izvještavati o održivosti u marketingu i poslovanju
- **Ulaganje u otpornost i prilagodbu**

Turistička poduzeća svojim praksama mogu oblikovati ponudu koja je atraktivna, odgovorna i dugoročno održiva

Iskustva iz najboljih praksi djelovanja poduzeća u turizmu

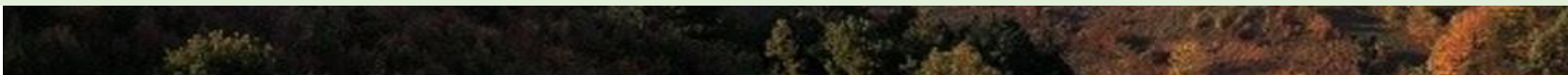
- **Tehničke mjere** (izolacija, energetske efikasni prozori, klimatizacija, osvjetljenje) daju brze uštede, ali zahtijevaju početna ulaganja
- **Korištenje obnovljivih izvora energije** smanjuje ovisnost o fosilnim gorivima i smanjuje ranjivost na promjene cijena energije
- **Uvođenje pametnih sustava** (npr. automatsko gašenje rasvjete/klime kad soba nije korištena) može značajno smanjiti potrošnju
- **Ponuda “carbon offset” programa** za goste omogućava da turisti sudjeluju u smanjenju utjecaja, ali važno je da su ti programi transparentni i vjerodostojni
- Adaptacije nisu samo tehničke, **kultura organizacije, svijest zaposlenika, komunikacija s gostima i stalno praćenje** su bitni

Potporna **lokalnog stanovništva**, sudjelovanje i suradnja ključni su za uspješan i održiv turizam

- **Pozitivan odnos prema turistima**
 - Biti gostoljubiv, otvoren i susretljiv; dijeliti znanja o lokalnim običajima, kulturi i prirodi
 - Biti ambasador vlastitog kraja
 - *Kad se turisti osjećaju dobrodošlo, veća je šansa da se vrate i preporuče destinaciju*
- **Sudjelovanje u turizmu**
 - Pokretanje malih turističkih usluga; ponuda autentičnih iskustava
 - Sudjelovanje u lokalnim manifestacijama ili volonterskim projektima
 - *Time turizam donosi izravnu korist zajednici, a gosti dobivaju autentičan doživljaj*
- **Ekološko ponašanje u vlastitom mjestu**
 - Štednja vode i energije te recikliranje i pravilno odlaganje otpada uz očuvanje prirode
 - *Održavanje čistoće i očuvanje okoliša važni su i za kvalitetu života i za turizam*
- **Kupovina i podrška lokalnom**
 - Kupovati od lokalnih proizvođača i obrtnika
 - Preporučivati gostima lokalne proizvode, restorane i ture
 - *Ojačava se lokalna ekonomija, zadržava se novac u zajednici*
- **Sudjelovanje u odlučivanju o turizmu**
 - Uključiti se u javne rasprave, ankete i sastanke o turizmu
 - Izraziti mišljenje o razvoju te predlagati rješenja i ukazivati na probleme
 - *Turizam postaje od ljudi za ljude, ne nešto što se događa "bez njih"*
- **Održavanje i zaštita baštine**
 - Briga o kulturnim i prirodnim vrijednostima u svom mjestu
 - Sudjelovanje u obnovi i očuvanju lokalnih objekata i tradicija
 - *Gosti dolaze zbog autentičnosti – a ona živi kroz ljude, priče i naslijeđe*
- **Promicanje odgovornog turizma**
 - Biti primjer gostima: odgovorno ponašanje u prirodi, tolerancija, solidarnost
 - Potaknuti goste na štednju resursa, poštovanje lokalne kulture, uključivanje u lokalnu zajednicu
 - *Stanovnici oblikuju "ton" destinacije – ako su oni odgovorni, lakše je to tražiti i od gostiju*
- **Suradnja sa turističkim zajednicama i poduzećima**
 - Dijeliti ideje, potrebe i zabrinutosti
 - Zajedno raditi na projektima, manifestacijama i promociji
 - *Kad su svi uključeni, stvara se ravnoteža između turizma i kvalitete života*
- **Edukacija i prijenos znanja**
 - Sudjelovati u radionicama, seminarima i projektima o održivosti
 - Učiti djecu i mlade o važnosti turizma i zaštite okoliša
 - Dijeliti znanja o lokalnoj povijesti, jeziku, običajima
 - *Lokalno znanje je najvrjedniji resurs koji turizam može ponuditi*

Lokalno stanovništvo je srce svake destinacije – bez ljudi nema ni kulture, ni doživljaja, ni autentičnosti!
Kad su stanovnici uključeni, zadovoljni i poštovani, turizam može biti dugoročno održiv, kvalitetan i koristan za sve

Iskustva iz najboljih praksi djelovanja lokalnog stanovništva u turizmu

- **Participacija od početka**
 - Kad su stanovnici uključeni u identifikaciju problema i donošenje odluka, mjere prilagodbe su relevantnije, primjenjivije i imaju veću podršku
- **Lokalna relevantnost**
 - Prilagodba koja je primjerice dobra za primorje možda neće biti odgovarajuća u kontinentalnom dijelu (ili planinama)
- **Diversifikacija ponude**
 - Razvijanje turističke ponude izvan glavne sezone i u manje posjećenim područjima može pomoći ublažiti sezonalnost i negativan utjecaj na okoliš
- **Edukacija i osvještavanje**
 - Kad ljudi razumiju rizike i izazove (npr. porast temperature, suše, erozija, dr.), veća je motivacija da podrže ili sami poduzmu mjere
- **Korištenje dostupnih poticaja i fondova**
 - EU projekti, državne mjere, lokalne inicijative – svi mogu pomoći da se osiguraju sredstva, tehnička pomoć i znanje

Turisti (gosti) svojim izborima izravno utječu na prirodu, lokalnu zajednicu, resurse i klimu

- **Biraj održive destinacije i smještaj**
 - Odaberi destinacije koje ne pate od masovnog turizma ("overtourism")
 - Smještaj s eko certifikatima
 - Podrži lokalne inicijative i manje pružatelje usluga
- **Kreći se održivo**
 - Hodaj, vozi bicikl ili koristi javni prijevoz kad god je moguće
 - Dijeli prijevoz
 - Smanji broj kratkih avionskih letova
- **Štedi resurse**
 - Ne rasipaj vodu – kratko se tuširaj, zatvori slavine
 - Ne traži zamjenu ručnika ili posteljine svaki dan
 - Isključi svjetla, klimu i elektroniku kad nisi u sobi
- **Jedi lokalno i odgovorno**
 - Probaj lokalnu i sezonsku hranu
 - Izbjegavaj restorane koji nude ugrožene vrste
 - Podrži lokalne OPG-ove, tržnice i male proizvođače
- **Smanji otpad i plastiku**
 - Ponesi višekratnu bocu, torbu i pribor za jelo
 - Odbij plastične slamke, boce i ambalažu kad možeš
 - Odvajaj otpad gdje god je to omogućeno
- **Kupuj etično**
 - Kupi suvenire iz lokalne izrade
 - Ne kupuj proizvode od ugroženih životinja ili biljaka
 - Podrži obrtnike, umjetnike i male trgovine
- **Poštuj prirodu i životinje**
 - Ne uznemiravaj životinje ni u divljini ni u zatočeništvu
 - Ne ostavljaj otpad u prirodi
 - Sudjeluj u eko-volonterskim aktivnostima
- **Poštuj kulturu i lokalne običaje**
 - Informiraj se o lokalnim pravilima, kulturi i tradiciji
 - Odjeni se primjereno i ponašaj se s poštovanjem
 - Nauči nekoliko riječi lokalnog jezika
- **Troši odgovorno – lokalno**
 - Troši novac u lokalnim restoranima, kafićima, turama
 - Odaberi ture koje vode lokalni vodiči
 - Ne koristi platforme koje isključuju lokalnu ekonomiju
- **Budi promišljen turist**
 - Ne fotografiraj druge osobe bez pristanka
 - Budi inspiracija drugima – podijeli održive navike i savjete

Iskustva iz najboljih praksi djelovanja turista u turizmu

- Turisti mogu **birati destinacije/smještaj/ture** koje već rade nešto konkretno na prilagodbi klimatskim promjenama
- **Sudjelovanje u “aktivnostima prilagodbe”** (npr. sadnja drveća, čišćenje okoliša; volontiranje na projektima obnove) može biti dio turističkog iskustva
- **Kupovanje lokalnih proizvoda/usluga** smanjuje potrebu za transportom i pomaže lokalnom gospodarstvu da bude otpornije
- **Informiranje o klimatskim rizicima destinacije** prije putovanja i **prilagodba vlastitog ponašanja**: biranje datuma, prijevoza, smještaja, i dr.
- **Dijeljenje iskustava i podizanje svijesti** (na društvenim mrežama, među prijateljima) o važnosti održivog ponašanja pomaže u širenju prakse

Klimatske promjene nisu izazov budućnosti – one su stvarnost sadašnjosti

- Turizam, kao jedan od najosjetljivijih sektora, mora se prilagoditi i preuzeti odgovornost
- Samo **zajedničkim djelovanjem svih dionika** može se izgraditi otporniji, pravičniji i održiviji turizam
 - Poduzeća mogu smanjiti štetne emisije i ugraditi održive prakse
 - Lokalna zajednica može očuvati autentičnost i upravljati resursima
 - Turisti mogu putovati odgovorno i birati bolje
 - Turističke zajednice i nositelji politika mogu voditi, educirati i povezivati

Svaka odluka, od izbora smještaja do načina prijevoza, od ponude hrane do upravljanja prostorom – čini razliku

Zajedno za otporniji i održiviji turizam Zagrebačke županije

Održivi turizam nije izbor – on je jedini put naprijed!

Zajedno gradimo turizam koji poštuje prirodu, ljude i budućnost!

